

Sociodemografická analýza rodin (zaměření na Kraj Vysočina)

Autor:

Mgr. Daniel Hanzl

sociolog

Základní charakteristika Kraje Vysočina

- Území Kraje Vysočina se administrativně člení na 5 okresů, 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP) a 26 obvodů pověřených obecních úřadů (POÚ).
- Základní samosprávnou jednotkou jsou obce, kterých je v kraji 704 (stav od 1. 1. 2005).
- Obec na Vysočině má v průměru 727 obyvatel, tedy nejméně ze všech krajů České republiky.
- V kraji jsou nejčastěji zastoupeny obce s méně než 500 obyvateli.
- Statut města má v současnosti 34 obcí kraje

Rodina a manželství v západní společnosti

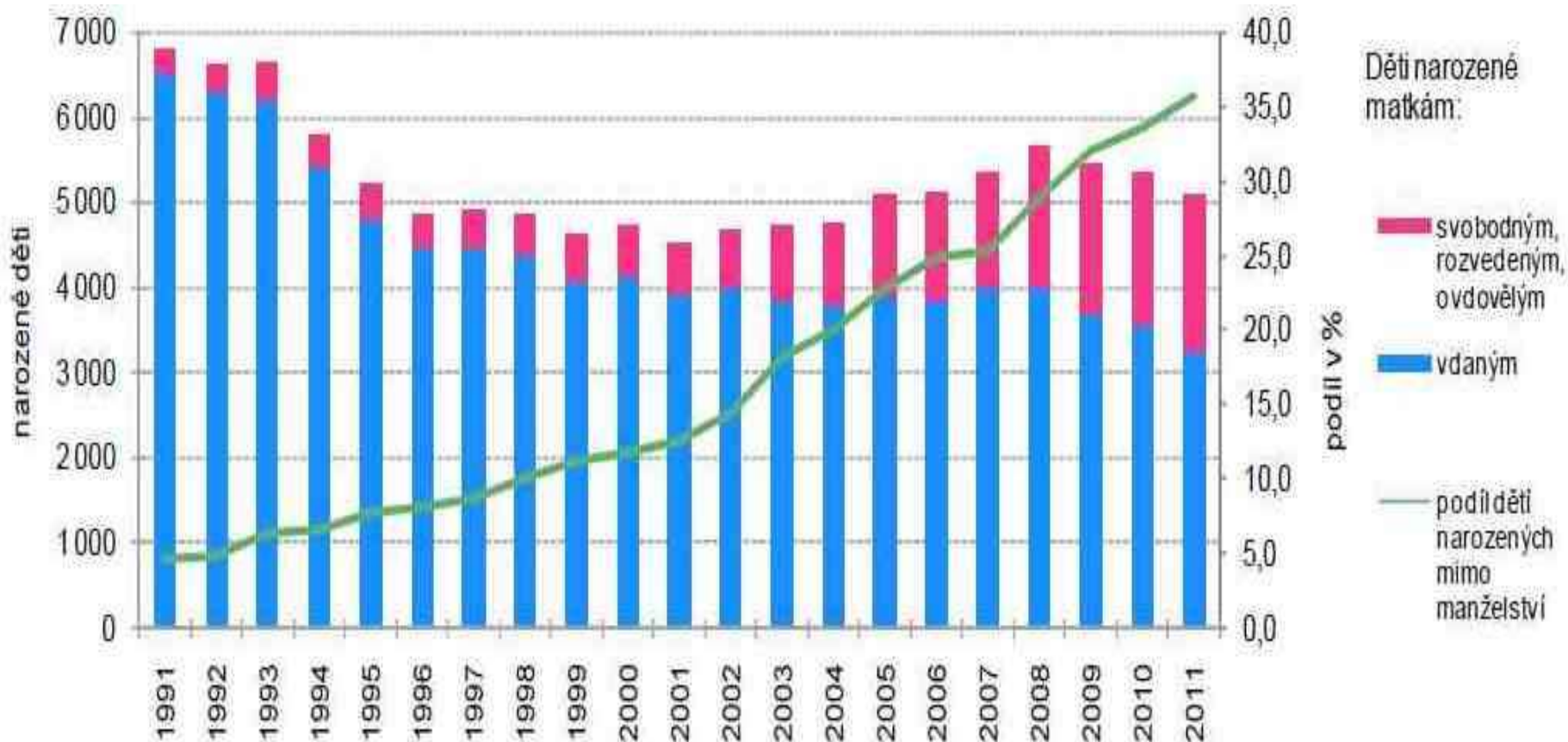
1. Je monogamní (stanoveno zákonem, avšak vzhledem k vysoké míře rozvodovosti lze hovořit spíše o sériové monogamii; to se týká jen postavení zákonného manžela či manželky, nikoli sexuální praxe)
2. Manželství vychází z představy romantické lásky, ve které dominuje citový individualismus. Předpokládá se, že podmínkou sňatku je osobní přitažlivost a kompatibilita obou partnerů, která vede ke vzájemnému oboustrannému citu. Vzájemná očekávání však často nebývají naplněna, což se odráží ve vysoké míře rozvodovosti.
3. Rodina je většinou patrilineární a neolokální (jména dětí po otci, jméno přebírá žena po muži; nově vzniklá rodina obývá novou lokalitu mimo rodinu orientační; variantou matrilokalita)
4. Rodina má nukleární charakter

Reprodukční chování v Kraji Vysočina

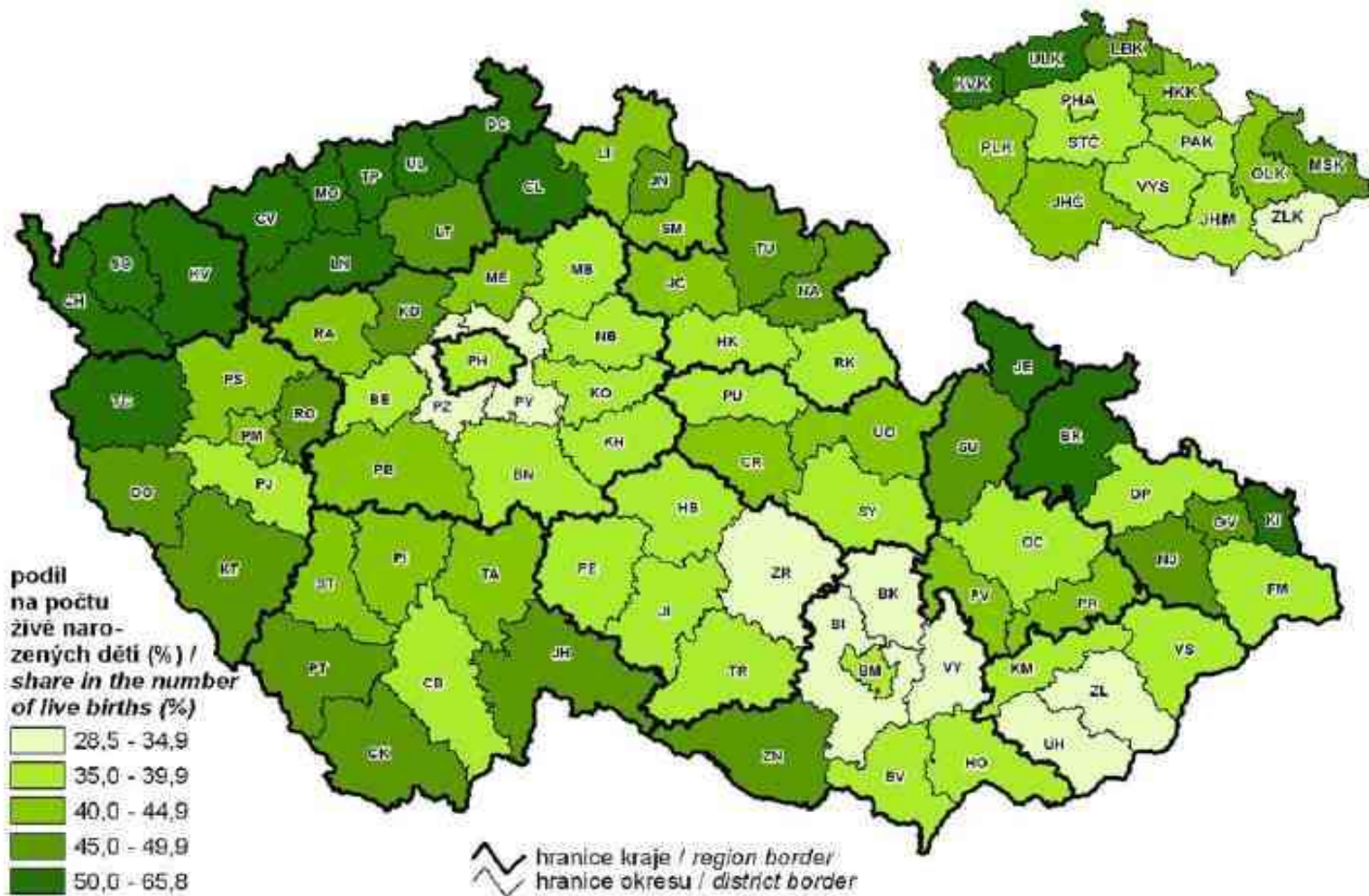
- V průběhu roku 2011 se v Kraji Vysočina živě narodilo 5 075 dětí, což bylo o 282 méně než v roce předchozím, a nejméně od roku 2006.
- Úroveň úhrnné plodnosti v roce 2011 dosáhla hodnoty 1,419 živě narozených dění na jednu ženu v reprodukčním věku. Je to sice menší hodnota než v předchozích třech letech, stále ale podstatně více než v době kolem roku 2000.
- Nadále pokračuje trend odkládání mateřství do pozdějšího věku, průměrný věk matky při narození prvního dítěte v roce 2011 na Vysočině poprvé dosáhl hranice 30 let – v roce 1991 činil 24,3 roku a o devět let později 26,4 roku.
- Ve srovnání s ČR (28,3 let) jsou prvorodičky v kraji starší a společně s ženami v Praze (30,5 let) patří k nejstarším v rámci všech krajů, nejnižší věk mají prvorodičky v Ústeckém kraji (26,7 let).

- Pokračoval vzestup počtu (i podílu) dětí narozených mimo manželství, které na Vysočině v roce 2011 tvořily 35,7 % ze všech narozených dětí. Jedná se o druhý nejnižší podíl po Zlínském kraji (32,8 %), nejvyšší byl v Karlovarském kraji (58,3 %).
- Mezi neprovdanými matkami převažují svobodné ženy, podíl rozvedených a ovdovělých matek na mimomanželské plodnosti se z 21,9 % v roce 2006 snížil na 17,3 % v roce 2011. Není však zřejmé, do jaké míry se na mimomanželské plodnosti podílejí osamělé ženy a jaký podíl připadá na ženy v neformálním soužití.

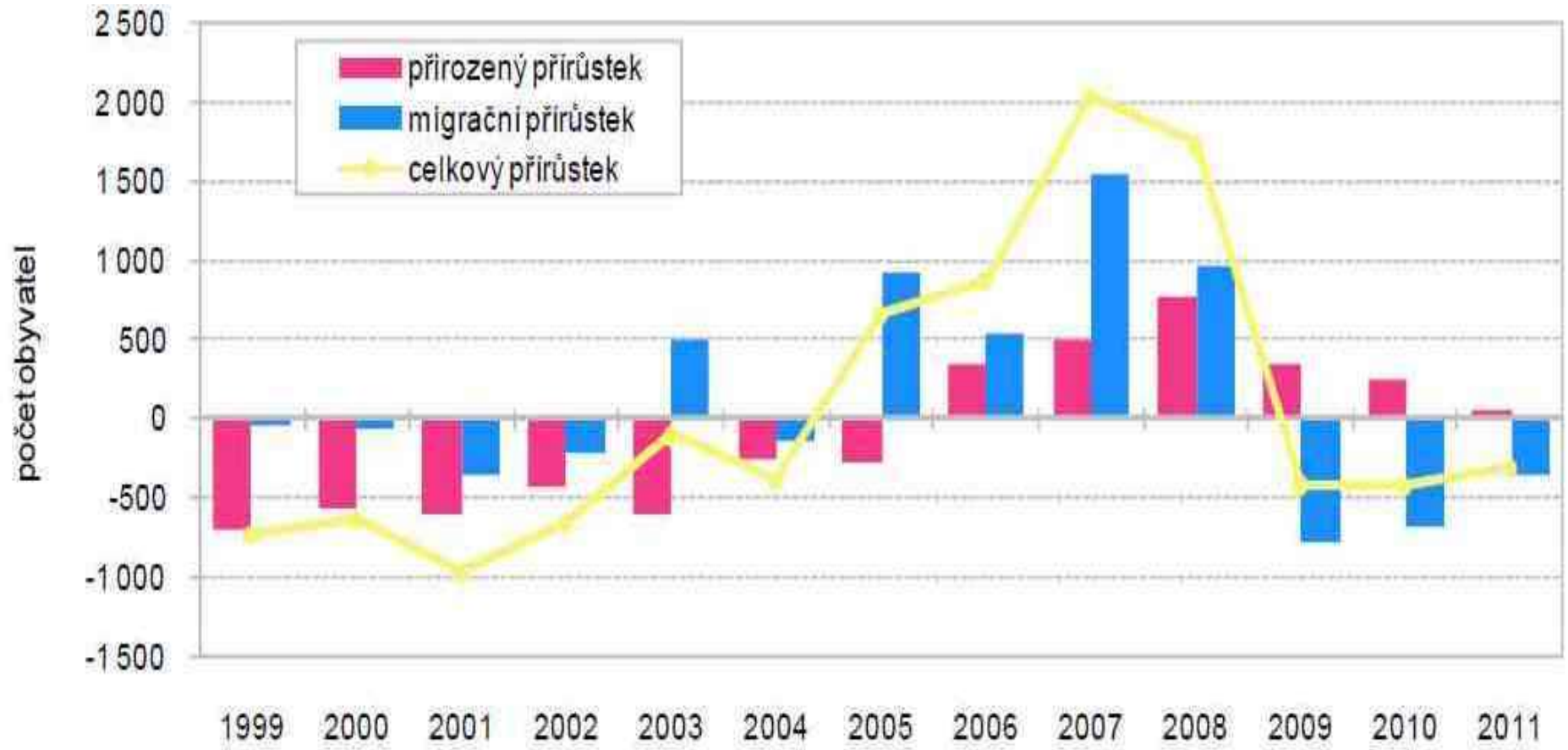
Děti narozené v Kraji Vysočina (komparace manželských a nemanželských dětí)

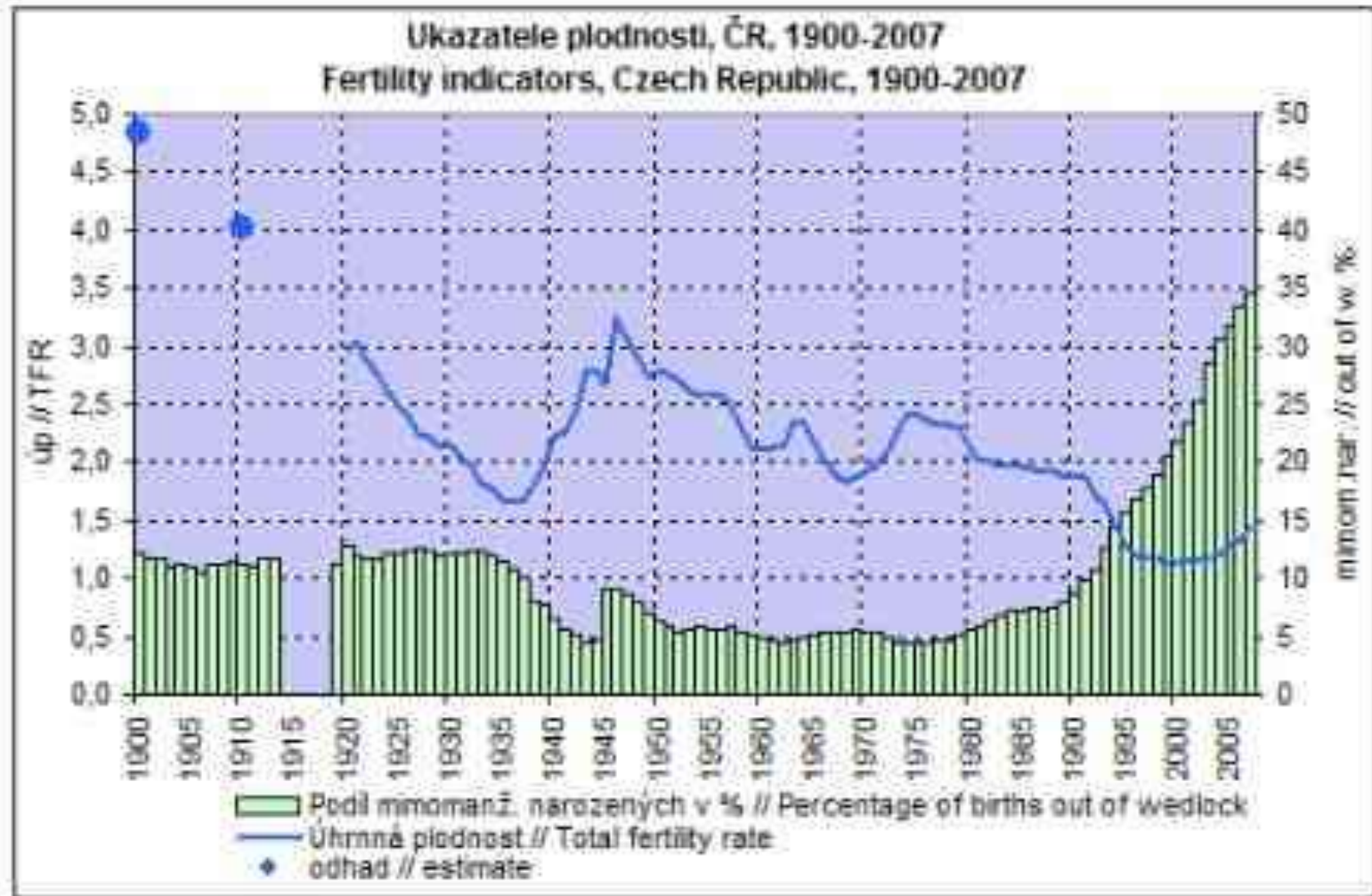
7. Děti narozené mimo manželství v roce 2011
Extramarital births in 2011

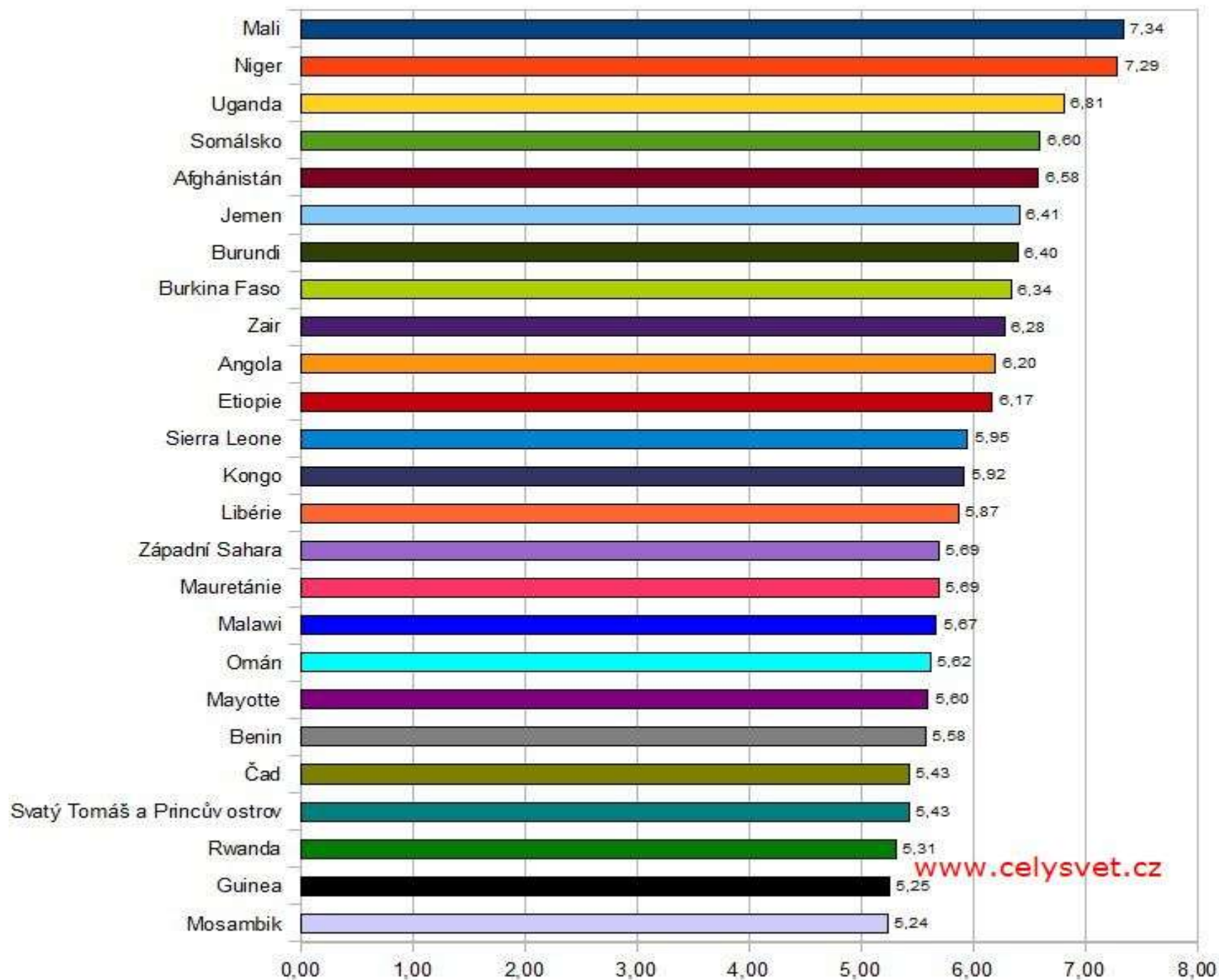

Vliv ekonomické situace na přírůstek obyvatelstva

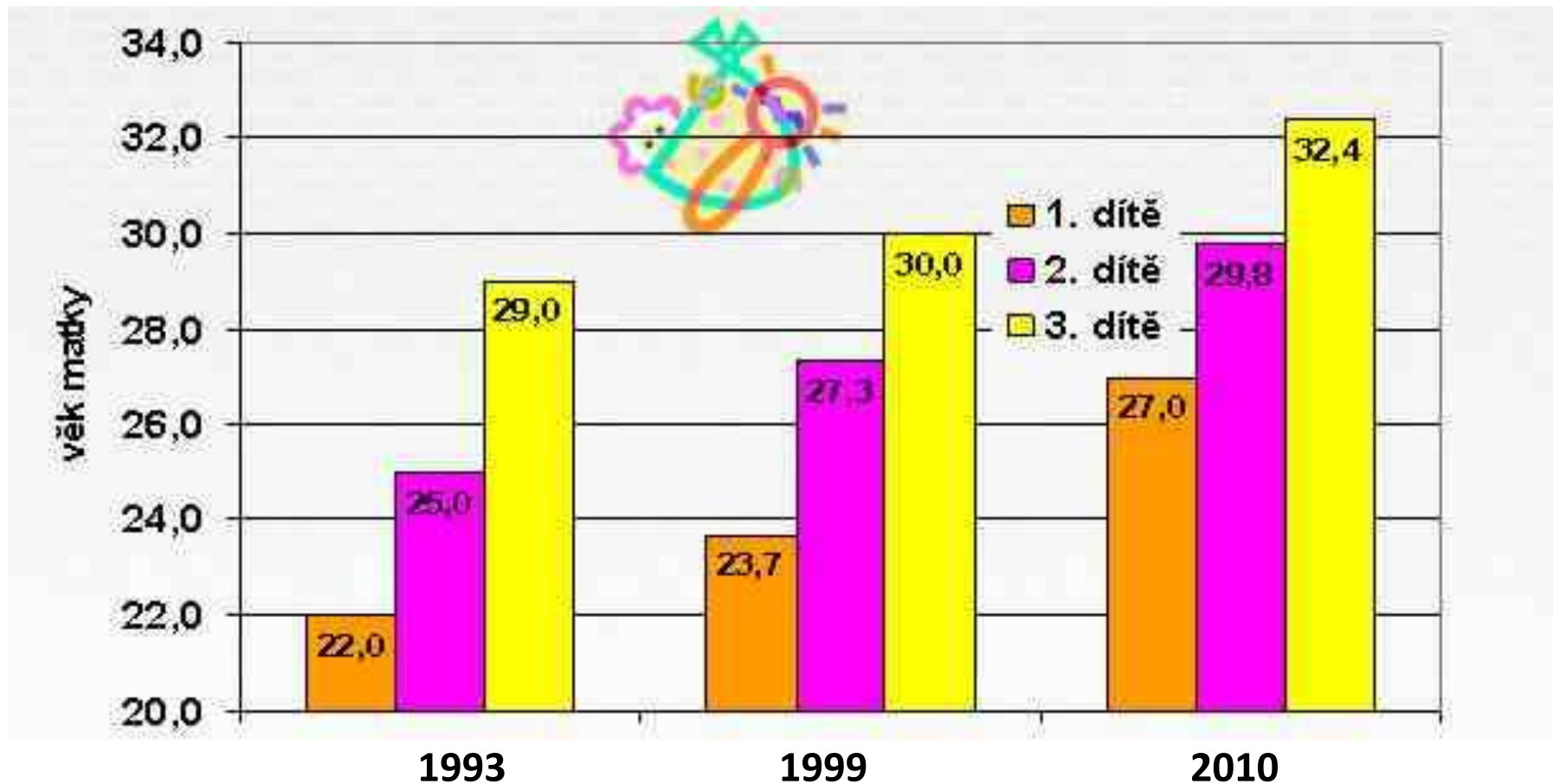

Vývoj plodnosti v ČR a děti narozené mimo manželství

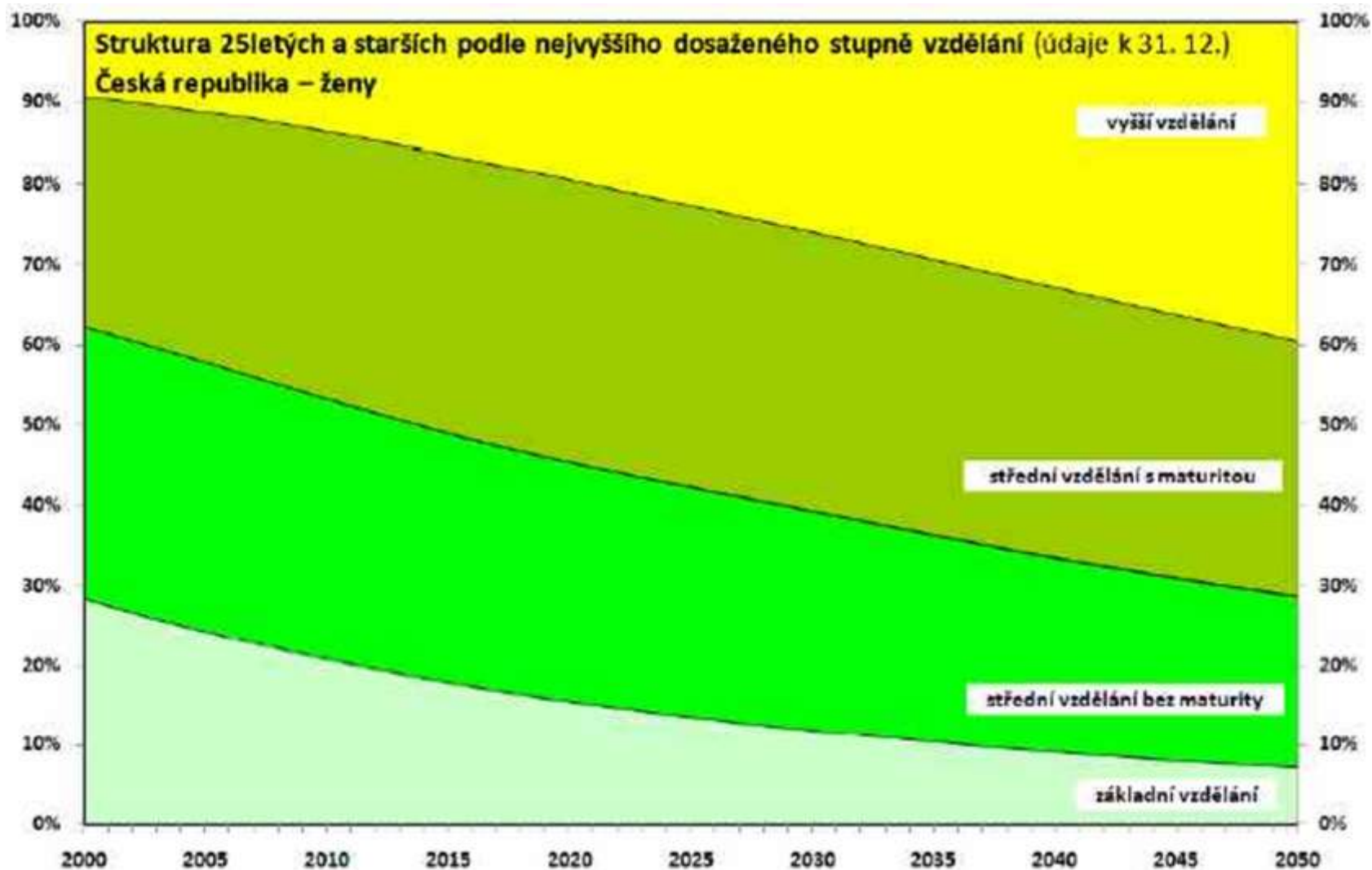

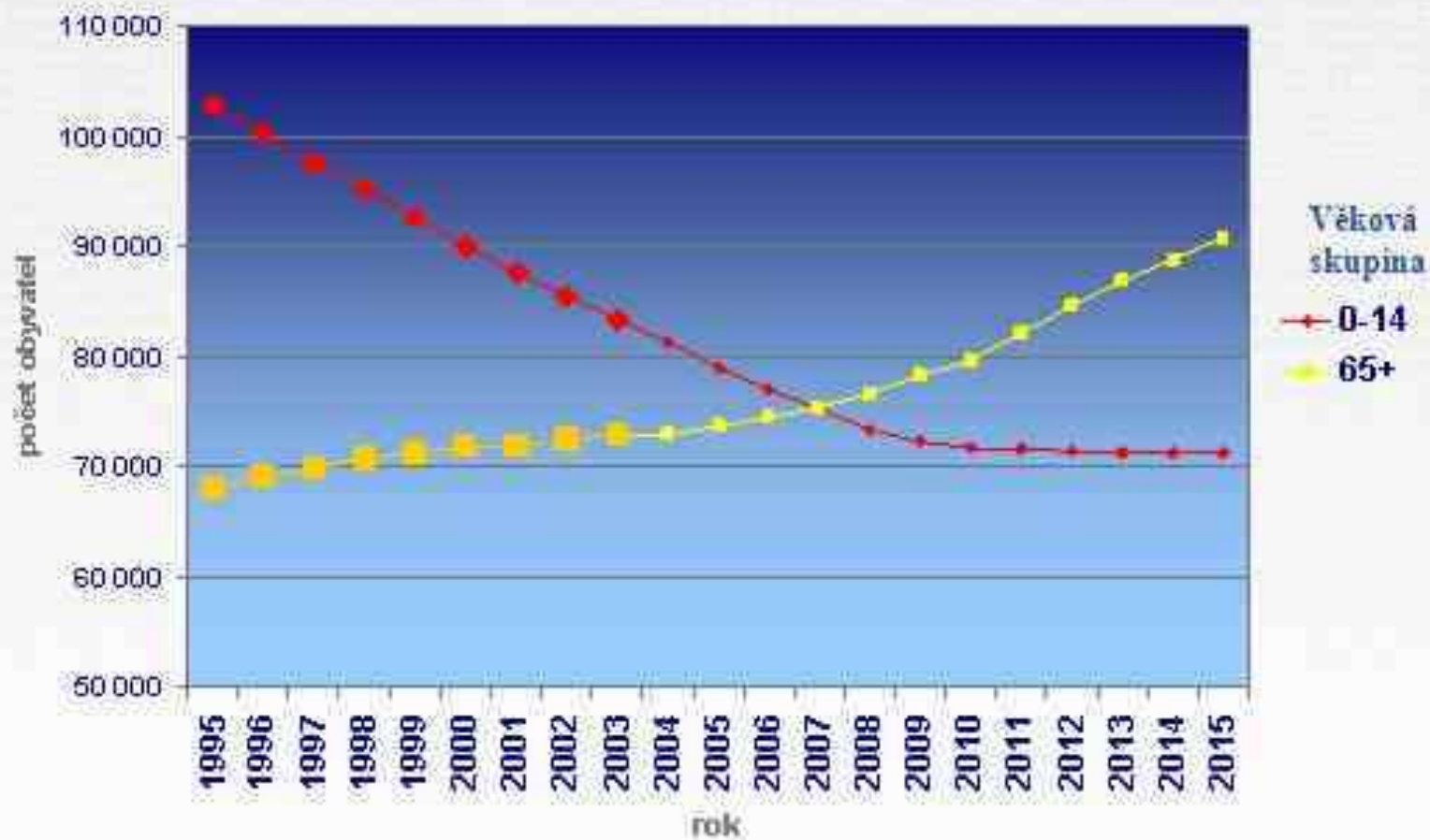
Věk žen při narození 1., 2. a 3. dítěte

Prognóza vzdělanostních kategorií - ženy

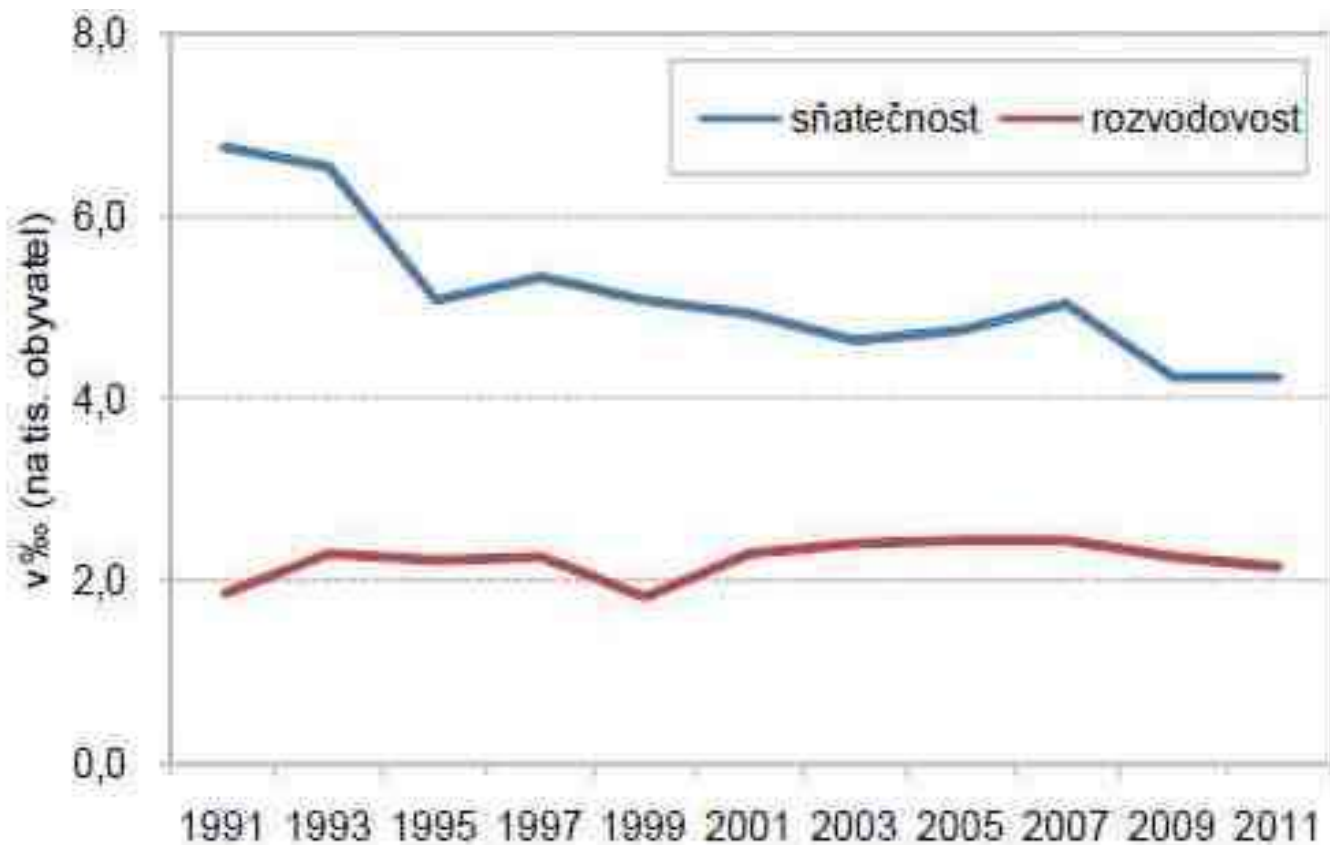
Dosavadní demografický vývoj a populační prognóza kraje

Současné trendy v rodinném životě

1. Snížení počtu sňatků (prvních i následných)
2. Zvýšení počtu nesezdaných soužití
3. Nárůst počtu rozvodů a rozchodů dlouhodobých partnerů
4. Nárůst počtu neúplných rodin pouze s jedním osamělým rodičem a jedním nebo více dětmi
5. Nárůst počtu rodin z nichž alespoň jeden z partnerů vychovává dítě z předchozího vztahu
6. Snížení počtu porodů
7. Nárůst počtu dětí narozených mimo manželství
8. Nárůst počtu žen matek trvale pracujících na plný úvazek
9. Nárůst počtu rodin, kde jsou zaměstnáni oba manželé

Sňatečnost a rozvodovost v Kraji Vysočina

Zobecnění

- Současná česká rodina je v pohybu - poválečná aktivita žen na pracovním trhu, ústup významu instituce manželství a rozšíření neformálního soužití, rostoucí míra rozvodovosti a s tím související nárůst počtu neúplných rodin, odkládání rodičovství a zvyšující se podíl lidí žijících bez partnera, to jsou nejviditelnějšími důsledky změn, nazývaných některými odborníky – **krize rodiny**.

Ohrožení chudobou

- Chudobou je v České republice ohroženou 8 % obyvatel. Mimo nezaměstnaných a osob se základním vzděláním jsou to především neúplné rodiny s dětmi, které jsou až ve 30 % chudé
- V případě úplných rodin až téměř 20 % z nich náleží mezi chudé rodiny, a to především rodiny se 3 a více dětmi
- Z cca 2,5 milionu dětí je jich chudobou ohroženo přes 280 tisíc, což představuje 11,5 % ze všech nezaopatřených dětí

PŘÍJMOVÁ CHUDOBA, 2010

Osoby jsou ohrožené příjmovou chudobou, pokud poměrný příjem domácnosti, ve které žijí, nedosahuje hranice příjmové chudoby (60 % mediánu poměrného příjmu)

Hranice chudoby, 2010:

111 953 Kč

Podíl osob ohrožených chudobou v ČR, 2010:

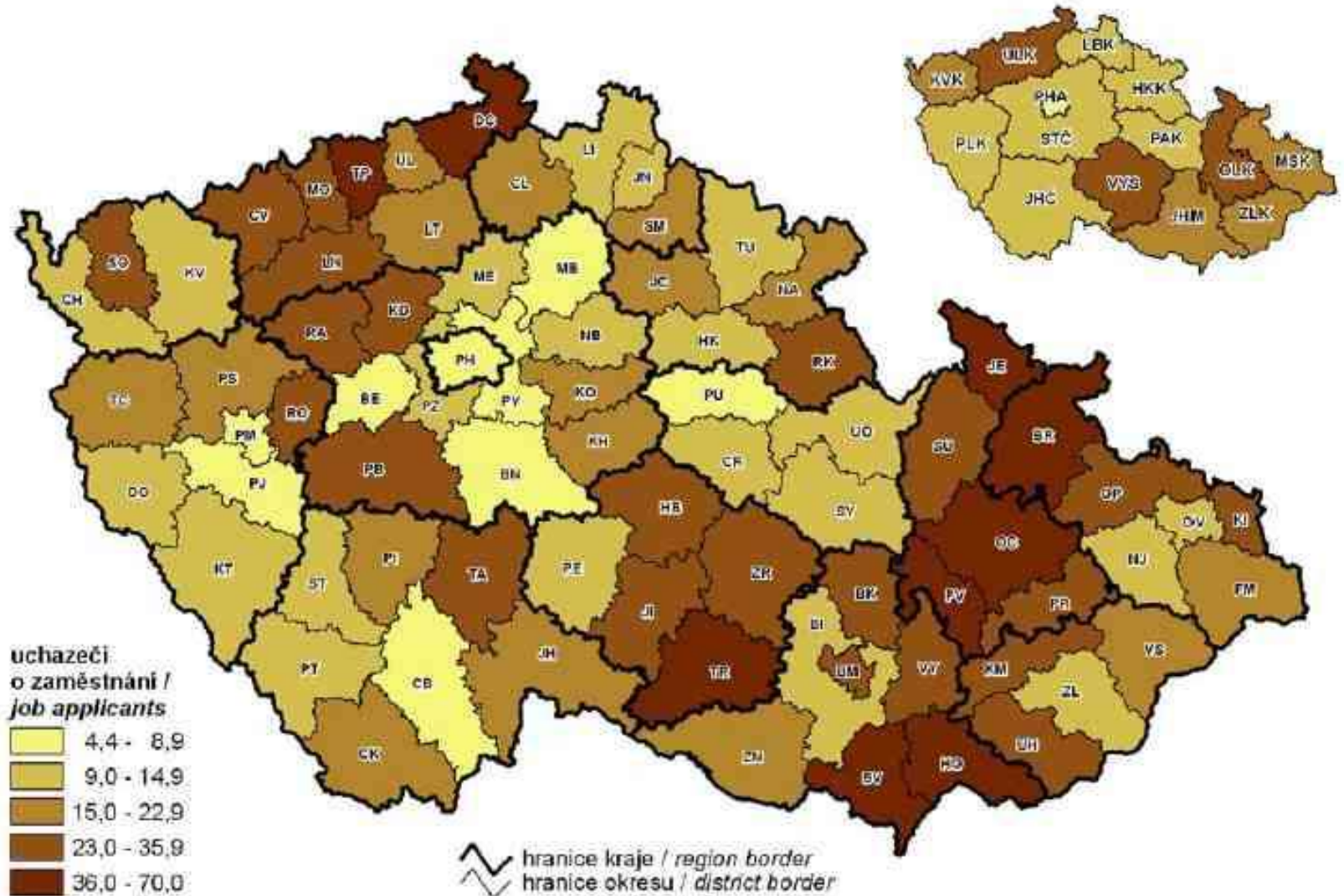
9,0 %

Podíl osob ohrožených příjmovou chudobou

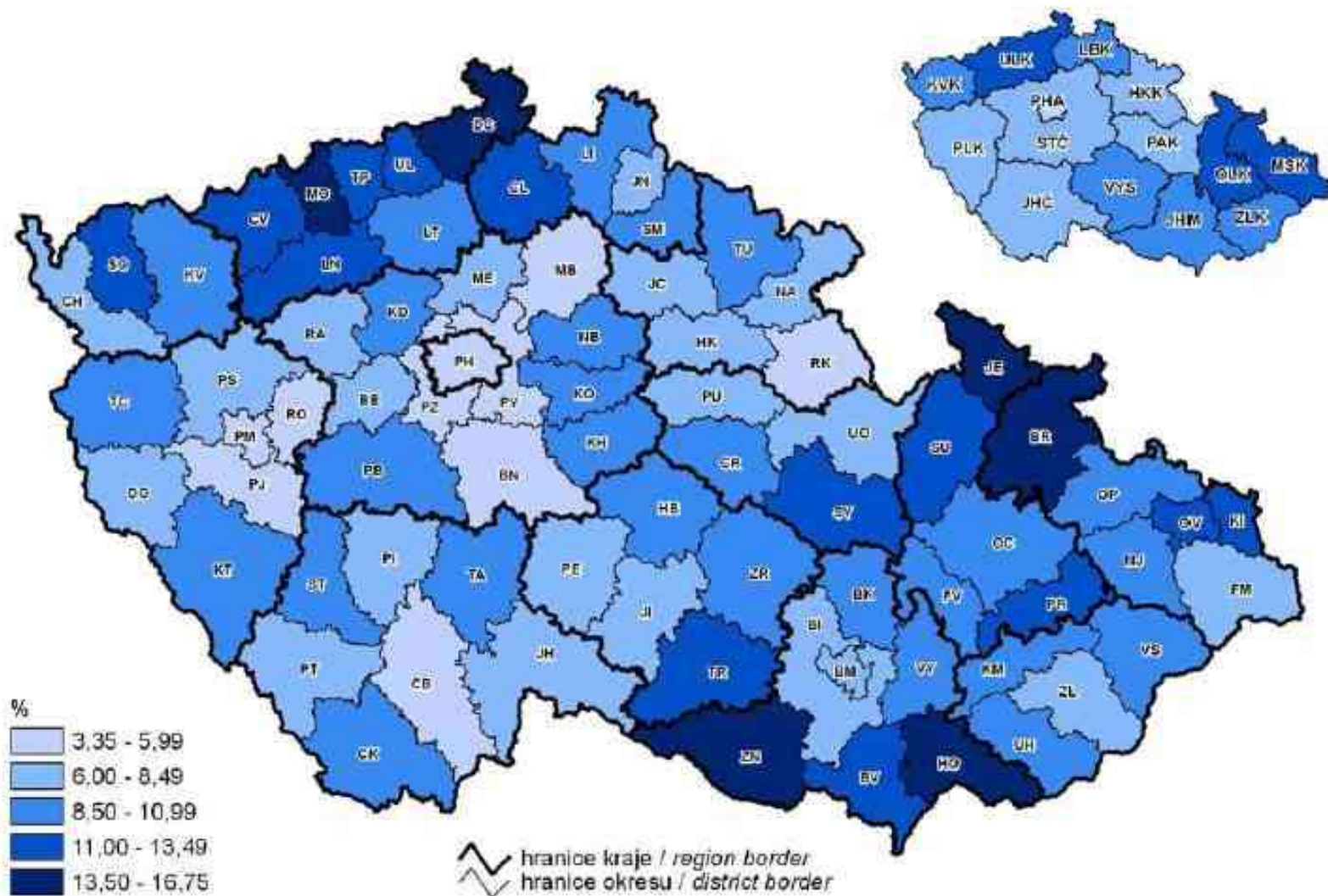
10. Uchazeči o zaměstnání na 1 volné pracovní místo k 31. 12. 2011

Job applicants per job vacancy as at 31 December 2011

Zdroj: ČSÚ

9. Mira registrované nezaměstnanosti k 31. 12. 2011
Registered unemployment rate as at 31 December 2011

Rodinné účty

- Domácnost obou zaměstnaných rodičů s dětmi hospodaří průměrně s 60% příjmů domácnosti bez dětí (měřeno na jednoho člena rodiny)
- Nejlépe jsou na tom v tomto smyslu rodiče jedináčků (ale stále hůře než bezdětné páry), s rostoucím počtem dětí pak příjem per capita (na hlavu) prudce klesá
- Skryté náklady blahobytu současného sociálního státu nesou na svých bedrech především rodiny s dětmi
- Roste zadlužování rodin
- Domácnosti se zaplétají do desítek „finančních produktů“ (půjček, hypoték, leasingů, pojistek)
- Reklamou podporované zadlužování rodin je srovnatelné s firemními úvěry a ohrožuje zejména sociálně slabé rodiny
- Při narození prvního dítěte klesne životní úroveň o 1/3 oproti bezdětnému stavu, při druhém na 1/2 (tj. o 50%) a při čtvrtém dítěti až na 1/3 (tj. o 66%).

Rodina založená na manželství čelí rostoucímu tlaku

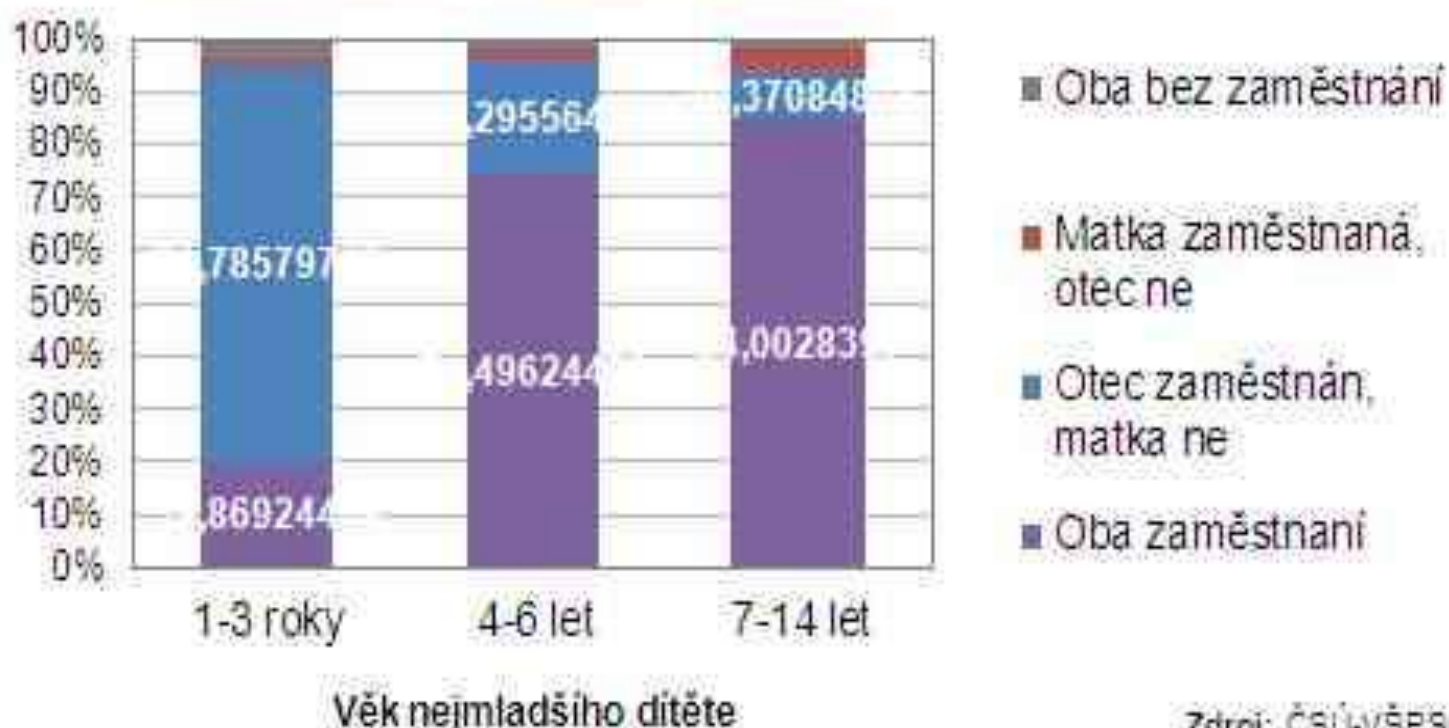
- Manželská rodina klade ze všech forem soužití nejnižší nároky na státní rozpočet a je dodnes nejstabilnějším svazkem vytvářejícím optimální prostředí pro rození dětí
- Přesto se takto definovaná rodina netěší podpoře státu, naopak je vystavena sílícímu tlaku ze strany extrémních ideologií (radikální feminismus, tzv. gender-mainstreaming, homosexuální lobby)
- Manželé jsou obětí rozsáhlé diskriminace, a to ve prospěch všech ostatních forem domácností: jednotlivců, nesezdaných párů
- Systém školní výchovy neprosazuje dostatečně výchovu k trvalým partnerským vztahům
- Česká rodina je nestabilní v důsledku vysoké rozvodovosti (46 % manželství zaniká rozvodem)
- Ideál rodinné soudržnosti, manželské věrnosti a rodičovské autority je z mnoha stran zpochybňován
- Reklama zacílená na rodiny povzbuzuje spíše individuální chutě než rodinnou soudržnost

Role žen a mužů

- V partnerské dvojici a v rodině, která je stejnou malou sociální skupinou jako každá jiná, má každý svoji pozici a z ní vyplývající role a úkoly: muž se v ní po staletí staral o zaopatření a přežití rodiny a reprezentoval rodinu navenek, to mu dávalo oprávněnou autoritu.
- Proti tomuto tradičnímu mužskému postavení pracuje emancipace žen, podpořená potřebami moderního státu: žena se v rodině stará o její běžný chod, odstraňuje potíže v mezilidských vztazích, navíc se stává živitelkou rodiny spolu s mužem.
- Muž ztrácí v souladu s vývojem společnosti a moderními požadavky v této oblasti svoji nadvládu v manželství. To plně odpovídá požadavkům společnosti, aby každý individuálně plnil podmínky, které současný styl života přináší.
- V zaměstnání muži tráví v průměru 47 hod. týdně, ženy 40 hod., zatímco podíl neplacené práce (domácnost, výchova a hraní si s dětmi) je u žen více než dvojnásobný (56 hod. týdně versus 25 hod.). Rozdíly ve věku, profesi a vzdělání přitom nejsou nijak markantní.

■ Do věku 4 let nejmladšího dítěte

- převažuje tradiční model (otec v práci, matka v domácnosti)
- je šedesátkrát větší pravděpodobnost, že jediným zaměstnaným mezi rodiči bude otec a ne matka

Zdroj: ČSÚ-VŠPS

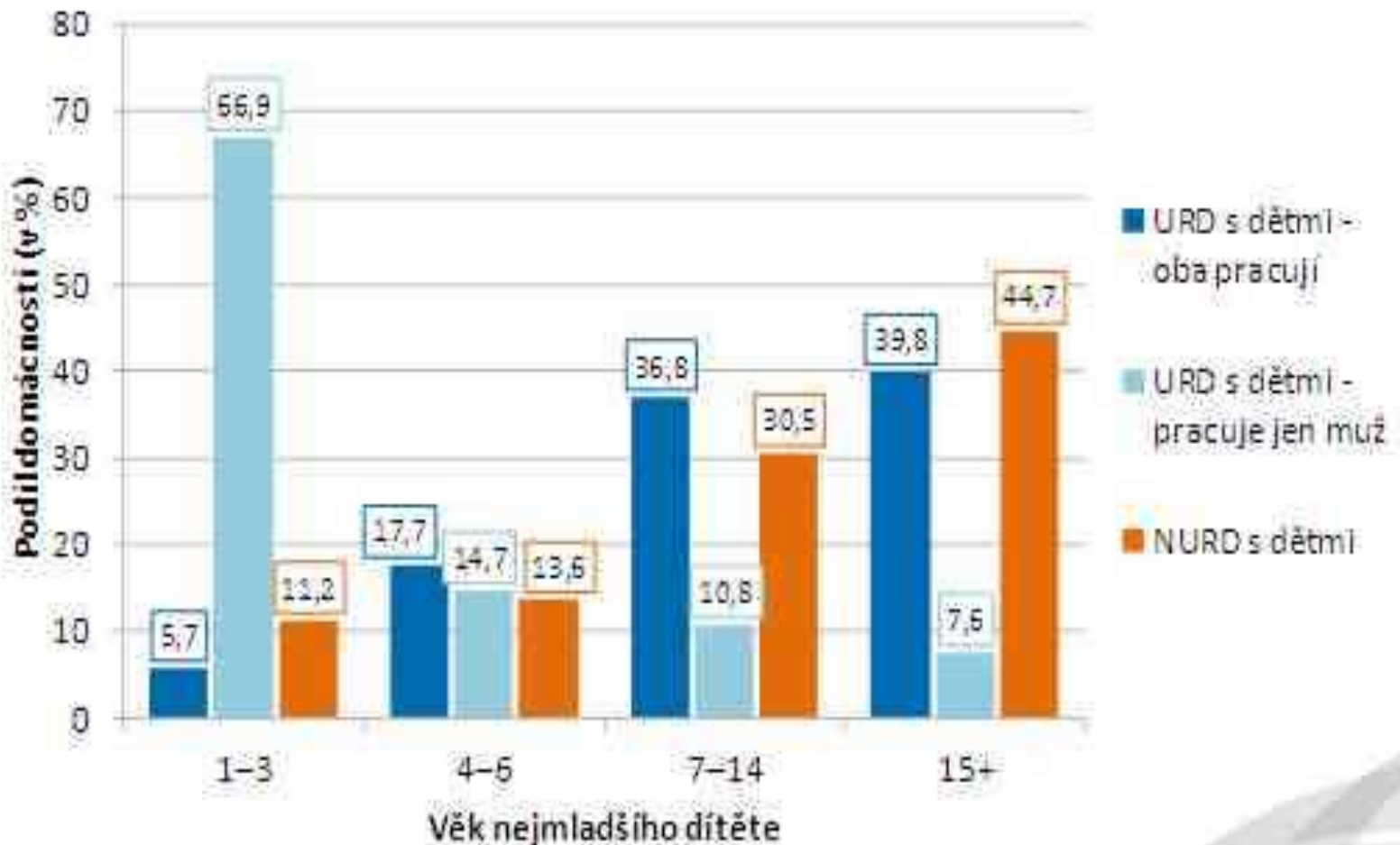
Diskriminace manželství

- Systém sociálního zabezpečení podporuje bezdětnost a penalizuje velké rodiny, daňový systém trestá rodičovství v manželství, zatímco odměňuje nemanželské mateřství
- Všechny zdroje určené pro podporu domácností (novomanželské půjčky, úvěry pro mladé, dávky sociální péče) jsou mnohem snáze dostupné pro jednotlivce a nesezdané páry, než pro manželské páry
- U adresných dávek u nesezdaného páru postačí, aby se jeden z rodičů deklaroval jako samoživitel, a do příjmu domácnosti se bude započítávat jen jeho příjem, zatímco u manželů se automaticky počítají příjmy obou partnerů

Dvojitá zatížení rodičů v produktivním věku

- Rodiče nesou náklady výchovy dětí a současně se podílejí na financování důchodů současných seniorů – stát tak svou sociální a důchodovou politikou nutí rodiče dětí sponzorovat jejich bezdětné vrstevníky
- Péče o dítě není honorována a rodič, nejčastěji žena, má v důsledku výchovy dětí zkrácený důchod (zkrácený pracovní úvazek tudíž není sám o sobě řešením ve vztahu k budoucnosti!)
- Již při dvou dětech se příjmy na jednoho člena domácnosti propadají hluboko pod hodnotu průměrného důchodu

Podíl domácností podle věku dítěte

- V Německu a Rakousku pracuje na částečný úvazek přes 60 % matek s nejmladším dítětem ve věku do 12 let, v ČR, Polsku a Slovensku kolem 10 %.

- Oba bez zaměstnání, či pracuje pouze jeden partner na částečný úvazek
- Oba zaměstnaní, alespoň jeden na částečný úvazek
- Matka na plný úvazek, otec bez zaměstnání
- Otec na plný úvazek, matka bez zaměstnání
- Oba zaměstnaní na plný úvazek

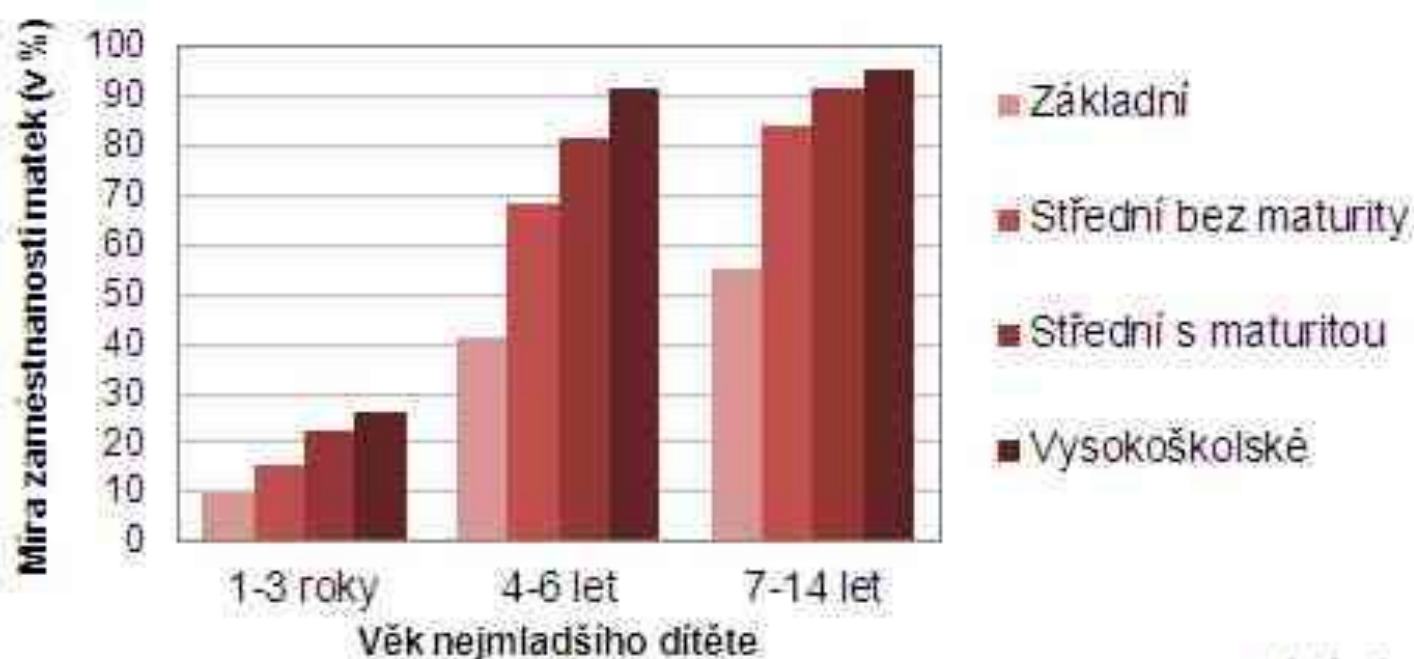
Zdroj: ČSÚ-VŠFS

- Matky vysokoškolačky zatím nemají problém s uplatněním na trhu práce

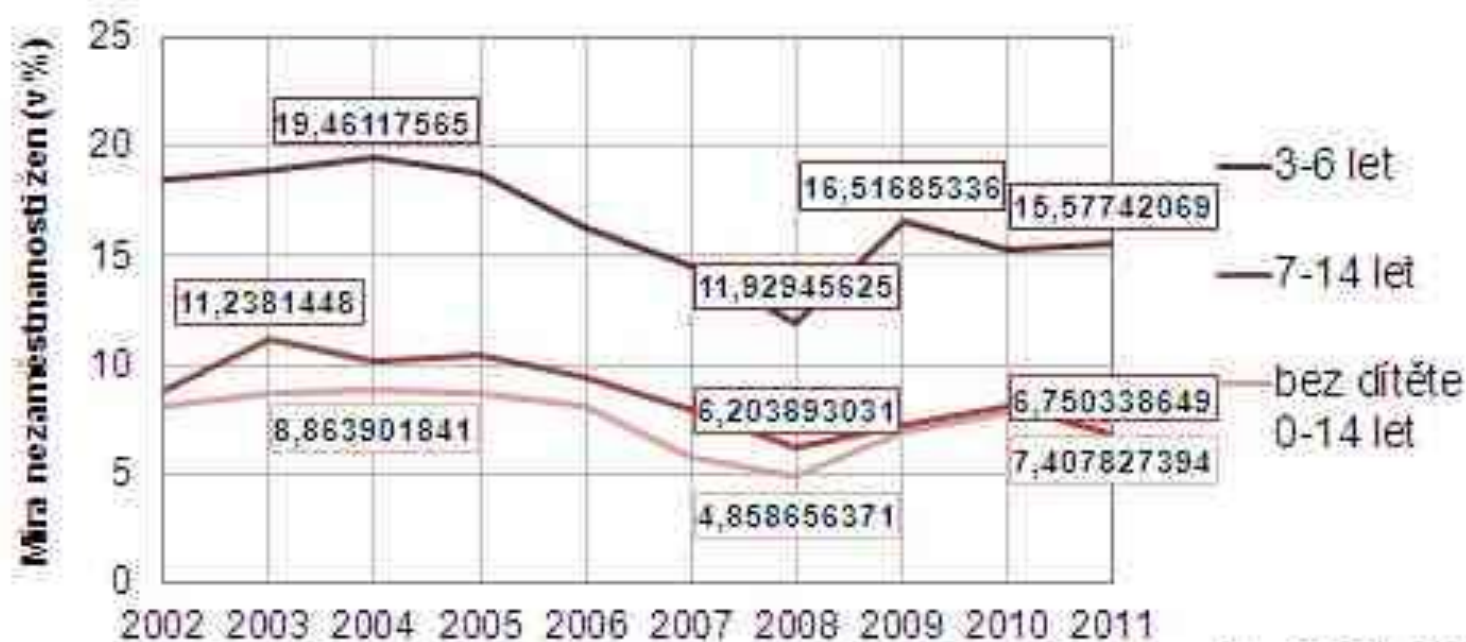
Zdroj: ČSÚ-VŠPS

- Vliv vzdělání na zaměstnanost matek je velmi vysoký, zvláště do sedmi let věku nejmladšího dítěte

Zdroj: ČSÚ-VŠPS

- Matky s malými dětmi (do 7 let věku) se velmi obtížně vracejí na trh práce

Zdroj: ČSÚ-VŠPS

Současné trendy na trhu práce

- Narození dítěte/děti přináší dlouhou pauzu matek na trhu práce, u otců vliv naprosto minimální
- Obecně rozdělení rolí spíše tradiční (matka doma, otec pracuje na plný úvazek)

Co by pomohlo k vyšší participaci matek s malými dětmi na trhu práce

- Rozšíření částečných úvazků
- Napojení rodičovské dovolené na zaměstnanost, ne na ekonomickou aktivitu osob
- Vyšší genderová rovnost, rozdělení rolí partnerů v péči o dítě a na trhu práce
- Lepší služby organizované péče o děti především do věku 4 let (jesle, hlídání)

Děkuji za pozornost